

kansainvälistymisestä. Sen sijaan vuonna 1962 Helsingissä järjestetyt nuorisofestivaalit leimattiin vain kommunistiseksi propagandaksi ja jätettiin vuosikymmeniksi historian tutkimuksen marginaaliin huolimatta siitä, että ne houkuttelivat pääkaupunkiin olympialaisia suuremman ulkomaalaisjoukon. (s. 246) Pian tämän jälkeen suhtautuminen festivaaleihin muuttui president-

ti Kekkosen hyviä idänsuhteita korostaneen ulkopoliittikan myötä. *Rauhanuskovaiset* luo mielenkiintoisen katsauksen tätä edeltäneeseen aikakauteen ja itään suuntautuneen kansainvälistymisen nuoriin pioneereihin, joiden toimintaa virallinen Suomi ei tukenut.

Riikkamari Muhonen

1930-luvun pitkä varjo

Anna Soudakova: *Mitä männyt näkevät.* Atena, 2020. 300s. ISBN: 9789523006546 (painettu), 9789523006812 (e-kirja).

Anna Soudakovan (s.1983) esikoisromaani *Mitä männyt näkevät* on jo ehtinyt saada innostuneen vastaanoton ja päätyä Helsingin Sanomien esikoiskirjapalkinnon kymmenen finalistin joukkoon. Romaani on kieltämättä yksi kirjavuoden kiinnostavimpia ja ehdottoman ajankohtainen.

Soudakova pohjaa tarinan oman perheensä, etenkin isoisänsä, vaiheisiin. Soudakova on syntynyt Pietarissa ja muuttanut Suomeen 8-vuotiaana. Romaanin aikajänne ulottuu 1930-luvun Neuvostoliitosta 2010-luvun lopun Turkuun. Teoksessa ollaan muistamisen tärkeyden ja vaikeuden äärellä.

Romaanin minäkertojan isoisä Juri Artamonov on 5-vuotias, kun hänen vanhempansa haetaan kotoa Leningradista vuonna 1936. Jurista tulee kansanvihollisten lapsi, jolta monet ovet neuvostovaltiossa pysyvät kiinni. Juri karkotetaan isosiskonsa Marian ja isovanhempiensa kanssa Uzbekistanin neuvostotasavaltaan, missä hän joutuu eroon sisarestaan ja lastenkotiin isovanhempien kuoltua. Sisarukset palaavat Taškentista Leningradiin vuonna 1944, kun piiritys on päättynyt ja pommituksiin ja nälkään kuolleiden tilalle tarvitaan tehtaisiin uutta työvoimaa. Kansanvihollistenkin lapset pääsevät tehtaille "...koska työvoimapula oli valtava piirityksen kurjistamassa kaupungissa, ei vapaaehtoisten palaajien taustoja ollut tarpeen tutkia kovin tarkkaan" (s.53). Sisaren ollessa töissä Juri käy koulua.

Juri nousee heti alussa romaanin päähenkilöksi ja Neuvostoliiton historiaa tarkastellaan hänen näkökulmastaan. Nykyaikaan sijoittuvissa osioissa romaanin alussa ja lopussa äänessä on Jurin lapsenlapsi, minäkertoja, jonka perspektiivi tapahtumiin tuo ne vielä lähemmäs lukijaa.

Isänmaan vihollisten lapsena Jurilla ei ole mitään asiaa sotilaslentäjäksi eikä merivoimien korkeakouluunkaan. Juri oppii tuntemaan paikkansa ja päätyy Leningradin metsäteollisuusakatemiaan. Juri nai karjalaisen äidin kasvattaman Tanja Hallin, joka ei ole koskaan tavannut sodassa kuollutta suomalaista isäänsä Väinöä. Väinö oli lähtenyt Karjalaan etsimään onneaan, ja hänet oli lähetetty jatkosodan sytyttyä "tiedustelujoukkoihin taistelemaan omiaan vastaan" (s.103). Tanja tietää, että on mahdollista, että neuvostoliittolaiset sotilaat lopulta ampuivat Väinön, jonka suomalaisuutta he pitivät uhkana. "Mutta sitä ei saa sanoa ääneen. Ei edes ajatella" (s.103). Tanja yrittää kaikin tavoin olla kuten kaikki muut, sulautua joukkoon, ja hän toivoo, ettei kukaan kiinnitä hänen outoon nimeensä huomiota. Äiti ei suostu hänelle isästä juuri puhumaan. Pelko ja tietämättömyys varjostavat Tanjan elämää aivan kuten Jurinkin, kummallakin on pitkien vuosikymmenten ajan kysymyksiä, joita ei voi esittää ääneen.

Suojasään koitettua ilmapiiri lientyy ja Jurikin alkaa esittää kysymyksiään. Hän vaatii vanhempiansa tapausten uudelleen käsittelyä ja vuonna 1958 hän saa kirjeen, jossa hänen vanhempansa rehabilitoidaan. Vasta vuonna 1992 Juri saa tietää, että vanhemmat on teloitettu Kemissä. Petroskoin Memorialin avulla Juri saa tietää, että hänen vanhempansa on teloitettu Sandarmohin metsään. Memorialin työntekijä toteaa selvitystyön olevan todella vaikeaa, koska "...se on monelle liikaa. On paljon ihmisiä, jotka eivät halua tietää eikä muistaa. Jos totuus on haudattu tuntemattomaan metsään, se on helpompi unohtaa." (s.196). Tanja ja Juri matkustavat Sandarmohiin katsomaan paikkaa, jonne Jurin vanhemmat on teloitettu.

Jurin ja Tanjan tytär muuttaa perheeseen Suomeen 1990-luvun alussa ja Juri ja Tanja seuraavat heidän jälkeensä. Vuonna 2018 Venäjällä

aletaan väittää, että Sandarmohissa suomalaiset olisivat teloittaneet puna-armeijan sotilaita. Juria ei enää ole, mutta hänen tyttärentyttärensä Maria seuraa uutisointia järkyttyneenä. Marian äiti pelkää, että taasko kaikki alkaa alusta. Romaanin lopussa tiivistyy sen läpi kulkenut voimakas teema muistamisen ja totuuden etsimisen tärkeydestä. Sukupolvet läpäisevä pelko tulee esiin Jurin tyttären hahmossa, joka pelkää historian vääristelyn seurauksia, mutta myös oman tyttärensä puolesta, kun tämä tahtoo ottaa selvää Sandarmohin tapauksesta.

Tutkijan näkökulmasta kiintoisa on romaanin lopun kohtaus, jossa minäkertoja kirjoittaa suomalaisen yliopiston professorille kysyäkseen, mitä tämä ajattelee Sandarmohin tapauksesta. Professori vaikenee. Tähän lienee monia syitä, mutta ne jätetään lukijan spekuloitavaksi.

Aikajänne 1930-luvulta nykypäivään asettaa kerronnalle omat haasteensa, joista Soudakova pääasiassa selviytyy hienosti. Vääjäämättä jotakin joutuu karsimaan ja jättämään viitteelliselle tasolle, kun näin pitkä ajanjakso käsitellään 244 sivussa. Henkilöhahmoista päähenkilö Juri kasvaa kiinnostavaksi ja monitahoiseksi, samoin hänen vaimonsa Tanja, mutta muut hahmot jäävät hieman vähemmälle huomiolle. Sivuhenkilöistä kiinnostavin lienee Jurin ystävä Boris, joka toistuvasti päätty riitelemään Jurin kanssa menneisyydestä. Boris kantaa yhä puolueen

jäsenkirjaa taskussaan, eivätkä ystävykset pysty ymmärtämään toistensa näkemyksiä. Jurin ja Boriksen ystävyys säilyy ristiriidasta huolimatta, mikä lie heidän ihmissuhteensa kuvauksen tärkein anti romaanille.

Kiinnostavaa on, että tämän vuoden romaaneista Mitä männyt näkevät tuo itselleni ensimmäisenä mieleen Jelena Tšižovalta suomennetun romaanin Muistista piirretty kaupunki (Into 2020). Tšižovan dokumentaarinen romaani käy läpi hänen sukunsa historiaa Neuvostoliitossa neljän sukupolven ajalta. Myös Tšižovan romaanissa on nykyhetken minäkertojan viitekehys, kun Tšižova kyselee äidiltään tämän muistoja ja käy läpi omia lapsuusmuistojaan. Myös Guzel Jahinan vuonna 2016 suomeksi ilmestynyt Suleika avaa silmänsä (Into) tulee aiheensa puolesta mieleen. Jahina perustaa tarinansa Siperiaan vankileirille karkotetusta tataarinaisesta Suleikasta isoäitinsä tarinaan. Kaikissa näissä romaaneissa ollaan siis kirjailijan suvun historian ja Neuvostoliiton synkimpien vaiheiden äärellä, mutta siinä, miten ne aiheuttaa lähestyvät, on tietysti eroja.

Jään jännityksellä odottamaan, millaiseen suuntaan Soudakovan hienosti alkanut kirjailijanura kehittyi.

Anni Lappela